

Disiplinlerarası Yaklaşım ve Eğitime Yansımalar

Editörler: Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER · Dr. Burcu SEL

Editörler: Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER - Dr. Burcu SEL

DİSİPLİNLERARASI YAKLAŞIM VE EĞİTİME YANSIMALAR

ISBN 978-625-6810-35-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Eylül 2023, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitimde bağlantısallığın ve ilişkiselliğin bütüncül bir perspektifle ele alınmasının öneminin giderek arttığı günümüzde doğal olarak disiplinlerarasılığa olan vurgunun da arttığı görülmektedir. Disiplinlerarasılık sadece “bir parça” farklı disiplinlerin birbiriyle ilişkilendirmesinden çok daha öte kavram, tema, metodoloji, beceri gibi farklı unsurların bütünleştirilmesiyle; kimi zaman disiplinlerin özü korunarak yeni bir sentez kimi zamanda disiplinlerin de ötesine geçerek disiplinlerüstü bir anlayış oluşturmaktır. “Bütün parçaların toplamından büyüktür” bakış açısından yola çıkarak hazırlanan bu kitap “Disiplinlerarası Yaklaşım Genel Bakış, Disiplinlerarası Yaklaşımın Temel Dayanakları, Disiplinlerarası Öğretimde Disiplinleri Birleştirme Yöntemleri, Disiplinlerarasılığın Öğretim Programlarındaki Yeri ve Önemi ve Disiplinlerarası Yaklaşımın Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları” olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

“Disiplinlerarası Yaklaşım Genel Bakış” olarak adlandırılan birinci bölümde disiplin kavramına terminolojik bir bakış açıyla yaklaşılmış ardından disiplinlerarasılığın tarihsel gelişimine yer verilmiştir. “Disiplinlerarası Yaklaşımın Temel Dayanakları” adlı ikinci bölümde disiplinlerarasılığın bilişsel, psikolojik ve felsefi dayanakları ele alınarak ilerlemecilik bağlamında bir perspektif oluşturulmuştur. “Disiplinlerarası Öğretimde Disiplinleri Birleştirme Yöntemleri” adlı üçüncü bölümde disiplinlerarasılık (interdisciplinary), çok disiplinlilik (multidisciplinary) ve disiplinler üstülük/disiplinler ötesilik (Transdisciplinary) olarak ifade edilen farklı yaklaşımlar açıklanmış; örneklendirilerek okuyucuya sunulmuştur. “Disiplinlerarasılığın Öğretim Programlarındaki Yeri ve Önemi” adlı dördüncü bölümde öncelikli olarak disiplinlerarası öğretim için program geliştirme süreçlerine yer verilmiş, ardından mevcut ilköğretim programlarında disiplinlerarasılık yaklaşımı (Türkçe, matematik, fen bilimleri ve sosyal bilgiler dersi bağlamında incelenmiştir. “Disiplinlerarası Yaklaşımın Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları” adlı son bölümde ise disiplinlerarasılık bağlamında otantik ölçme değerlendirme süreçlerine yer verilmiştir. Son olarak tüm bölümlerin ardından okuyucuya disiplinlerarasılığa dayalı örnek bir ders tasarımı sunulmuştur.

Kitabın bölüm yazarlıklarını işbirliği içerisinde yapan tüm yazarlara teşekkür eder, alanyazına katkı sağlamasını dileriz...

Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER
ORCID No: 0000-0002-1291-4067

Dr. Burcu SEL
ORCID No: 0000-0002-7663-0434

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER - Dr. Burcu SEL

1. Bölüm: Disiplinlerarası Yaklaşım Genel Bakış

Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1291-4067

2. Bölüm: Disiplinlerarası Yaklaşımın Temel Dayanakları

Dr. Yakup IŞIKER, Mardin Artuklu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3493-0620

3. Bölüm: Disiplinlerarası Öğretimde Disiplinleri Birleştirme Yöntemleri

Dr. Burcu SEL, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-7663-0434

4. Bölüm: Disiplinlerarasılığın Öğretim Programlarındaki Yeri ve Önemi

Dr. Niyem DEMİRÇİ, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-2763-1879

5. Bölüm: Disiplinlerarası Öğretimde Ölçme ve Değerlendirme

Dr. Yasemin BOYACI ALTINAY, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0001-6441-442X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

DİSİPLİNLERARASI YAKLAŞIMA GENEL BAKIŞ

Giriş.....	2
Disiplin Kavramı	2
Disiplinlerarasılığın Tarihsel Gelişimi	5
Disiplinlerarasılığa Genel Bir Bakış	8
Sonuç	9
Kaynakça.....	10

2. BÖLÜM

DİSİPLİNLERARASI YAKLAŞIMIN TEMEL DAYANAKLARI

Giriş.....	14
Disiplinlerarası Yaklaşımın Temelleri.....	16
Disiplinlerarası Yaklaşımın Bilişsel ve Psikolojik Dayanakları	20
Disiplinlerarası Yaklaşımın Felsefi Dayanakları	24
İlerlemecilik Bağlamında Disiplinlerarası Öğrenme.....	26
Sonuç	27
Kaynakça.....	29

3. BÖLÜM

DİSİPLİNLERARASI ÖĞRETİMDE DİSİPLİNLERİ BİRLEŞTİRME YÖNTEMLERİ

Giriş.....	34
Disiplinlerarası Öğretim	34
Disiplinlerarası Yaklaşım Türleri	37
Disiplinlerarasılık (Interdisciplinary).....	39
Çok Disiplinlilik (Multidisciplinary).....	42
Disiplinler Üstü ya da Disiplinler Ötesilik (Transdisciplinary)	44
Disiplinlerarası Yaklaşımların Karşılaştırılması	46
Sonuç	54
Kaynakça.....	56

4. BÖLÜM

DİSİPLİNERARASILIĞIN ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Giriş.....	60
Disiplinlerarası Öğretim İçin Program Geliştirme.....	64
Mevcut İlkokul Öğretim Programlarında Disiplinlerarasılık.....	68
Türkçe Dersi Öğretim Programında Disiplinlerarasılık	69
Matematik Dersi Öğretim Programında Disiplinlerarasılık	71
Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında Disiplinlerarasılık	73
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Disiplinlerarasılık.....	74
Disiplinlerarasılıkla Hazırlanan Ders Örnekleri	76
Sonuç.....	80
Kaynakça.....	83

5. BÖLÜM

DİSİPLİNERARASI ÖĞRETİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Giriş.....	90
Ölçme ve Değerlendirme	93
Otantik Değerlendirme	99
Disiplinlerarası Öğretimde Kullanılan Değerlendirme Araçları.....	105
Rubrik	105
Performans Değerlendirme	107
Portfolyo	110
Gözlem.....	111
Görüşme.....	113
Öz Değerlendirme.....	114
Akran Değerlendirme.....	115
Sonuç	116
Kaynakça.....	117

Ek 1. Disiplinlerarasılığa Dayalı Örnek Ders Tasarımı.....	123
Editörler ve Yazarlar Hakkında	129

1. BÖLÜM

DİSİPLİNLERARASI YAKLAŞIMA GENEL BAKIŞ

Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1291-4067

Özet

Disiplin kavramı çerçevesi keskin çizgilerle sınırlandırılmış salt bilgi ve beceriler bütünü olmaktan öteye tarihsel sosyal ve kültürel perspektife dayalı, çok katmanlı, geçirgen ve muğlak bir yapı olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte her şey gibi akademik disiplinler de kültürel ve tarihsel olarak konumlanmıştır. Ayrıca disipline ilişkin nitelendirmeler de zamansal bakımdan değişimler ve dönüşümler sergileyebilmektedir. Disiplinlerin bütünlük ya da özerk olması, istikrarlı ya da değişken olması gibi temel unsurlar da kavramı analiz etmede net ve standart bir çerçevenin oluşturulamamasına neden olmaktadır. Benzer bir biçimde disiplinlerarasılığın kökeni ve tarihsel süreçleriyle ilgili çeşitli belirsizliklerin olduğu görülmektedir. Disiplinlerarasılık resmi açıdan 1930'lu yıllarda ortaya çıktığından bu yana, çeşitli şekillerde tanımlanmıştır ve tam anlamı konusunda çok az fikir birliği söz konusu olmuştur. Öte yandan disiplinlerarası düşünmeyi geliştirebilmek adına disiplinler yapıların, disiplinlerarasılığın doğasının ve gelişimine yönelik tarihsel sürecin incelenmesi ve tanınması disiplinlerarası öğretim bakımında da önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: disiplin, disiplinlerarasılık, disiplinlerarası anlayış.

1.1. Giriş

Disiplinlerarasılık kavramı içindeki çok sayıda terminoloji, fikir ve ayırım göz önüne alındığında, ilk adım, terimi çevreleyen anlamları, anlayışları ve tartışmaları açıklığa kavuşturmayı amaçlayan bir inceleme sunmaktır (Chettiparamb, 2007, s.2). Disiplin entegrasyonu düşüncesi, belirli disiplinleri tanımlayan ve onları diğerlerinden benzer veya farklı kılan varsayımları ve gelenekleri düşünmeye zorlamaktadır (Lattuca, 2001, s.23). Bu doğrultuda öncelikli olarak disiplinlerarasılık kavramına giriş yapmadan önce “disiplin” kavramının ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda bu bölümde ilk olarak disiplin kavramına ilişkin farklı tanımlamalara ve perspektiflere yer verilmiştir. Ardından disiplinlerarasılık kavramının ortaya çıkışı tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirilmiş, disiplinlerarasılığa ilişkin sunulan tanımların kronolojik bir çerçevesi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son olarak disiplinlerarasılığın doğasına ve sosyokültürel boyutuna yer verilmiştir.

1.2. Disiplin Kavramı

Etimolojik olarak, “disiplin” terimi, Latince “öğrenmek” anlamına gelen “discere” ve öğrenen kimse anlamına gelen “discipulus” fiilinden türetilmiştir; ayrıca öğrenmenin nesnesi olarak disiplin anlamına gelen Yunanca “mathesis” ve öğrenen anlamına gelen “matheds” terimleriyle de paralellik göstermektedir (Gozzer, 1982, s.285-286). Oxford İngilizce Sözlüğü, kelimenin kökenini Orta Çağ’a dayandırmaktadır (Chettiparamb, 2007, s.2). Disiplin teriminin İngilizce etimolojisinin, 11. yüzyılda ceza ve acı anlamında kullanıldığı Fransız diline işaret eden Williams (2016) vd. leri terimin Latince öğretim, eğitim, çalışma dalı, felsefi okul, manastır yönetimi ve cezalandırma anlamlarında kullanıldığını ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu’na göre ise disiplin kavramı “bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, düzence, düzen bağı, zapturapt”; “kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü” ve son olarak “öğretim konusu olan veya olabilecek bilgilerin bütünü, bilim dalı” anlamına gelmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>).

Bir bilgi, öğretim, öğrenme, öğretme veya eğitim dalı anlamına gelen “disiplin” kelimesinin anlamını Latince kök olan ‘öğrenmek (discere)’ doğrulamaktadır. Dolayısıyla, ‘disiplin’ öğretilen ve öğrenilebilen bir bilgi veya beceriler bütünü olarak görülmektedir (Alvargonzález, 2011, s.387). Tüm eğitim sistemini şekillendiren disiplinler bilginin bir nesilden diğerine aktarımının yapıldığı entelektüel yapılar olarak görülmektedir (Stehr ve Weingart, 2000, s.1). Yaygın görüşe göre bir

disiplin, kendine özgü teorileri, yöntemleri ve içeriği olan unsurlarıdır; bu tür farklılıklar farklı bölümlerin, kürsülerin, kursların vb. varlığıyla tanınır hale gelmektedir (Squires, 1992, s.202). Bir disiplin, kendi uzmanlar topluluğuna sahip olan, insan deneyiminin nispeten kendi kendine yeten ve izole edilmiş herhangi bir alanı olarak tanımlanabilmektedir (Nissani, 1995, s.122). Disiplinler, aynı ayırt edici uzmanlığa sahip kişilerin büyük bir bölümünü kapsayan ve kısmen bu derecelere sahip kişilere unvanlar, konumlar ve yetkiler veren birimler halinde organize edilmiş topluluk türleridir (Turner, 2000, s.47). Stehr ve Weingart (2000) tarafından disiplinler; modern toplumun gördüğü ve dünya hakkında imajlar oluşturduğu, deneyimler kazandığı, bu deneyimleri şekillendirdiği ve böylece kendi geleceğini inşa ettiği veya geçmişi yeniden kurduğu gözler olarak tanımlanmıştır. Disiplin kavramı hem maddi ve söylemsel pratiklerin artan uzmanlaşması ve farklılaşmasıyla belirginleşen toplumsal dünyanın bir olgusu, hem de uzmanlaşmayı tematik hale getiren bir söylem biçimi olarak görülebilir (Williams, vd., 2016, s.4).

Disiplinler bilginin inşası için dağınık sosyal organizasyon türleri olarak büyüklükleri, hedef yönelimleri ve yapıları bakımından farklılık göstermektedirler (Stehr & Weingart, 2000, s.16). Ayrıca “salt” disiplin kavramına; söz konusu disiplin kavramının sınırlarına ve disiplin kavramını niteleyen özelliklere ilişkin görüşlerde de çeşitli belirsizlikler ve eleştiriler söz konusudur:

“Disiplinler bile tamamen disiplinler değildir. Fizik, matematiğin bir bölümünü içerir. Kimya, biyoloji ve fizik arasındaki sınırlar da belirli alanlarda oldukça bulanıktır. Bu, psikoloji, sosyoloji ve eğitim bilimleri gibi sosyal, davranışsal ve uygulamalı bilimlerde daha da güçlüdür. İnsan davranışını anlamak için, iktisadın temel yasalarını da anlamak gerekir, ancak iktisadın insanın karar verme sürecini tamamen yönetmediği açıktır. Toplumdaki sosyal süreçleri açıklamaya çalışırken, bu süreçlerin tarihsel yönünü anlamak da önemlidir. Ve eğitim değişikliğinin planlanması söz konusu olduğunda, eğitim felsefesi, yönetim çalışmaları, kamu yönetimi, müfredat çalışmaları, öğretmen mesleki gelişimi, öğrenme ve öğretim, uygulama çalışmaları ve eğitim testleri hakkında bilgiye ihtiyaç vardır” (Mulder, 2012, s.437-438).

Disiplinler, problemlerden, teorilerden ve araştırma yöntemlerinden oluşan yarı-istikrarlı, kısmen entegre, yarı-özerk entelektüel kolaylıklar olan düşünce alanlarıdır. Disiplinler yarı-istikrarlıdır, çünkü sürekli olarak sorunları çerçevelendirme, teorileştirme ve araştırma yollarının yeni veya revize edilmiş yollarının açılmasına tabidirler. Disiplinlerin çoğu çekirdek ve çevresel unsurların yanı sıra oldukça uzmanlaşmış alt alanlara sahip olduğundan, bunlar yalnızca kısmen entegre edilmiştir ve belirsiz sınırları olan yarı özerk yapıları söz konusudur (Aram, 2004, s.380). Davies ve Devlin (2010)’a göre disiplinler her ne kadar bazen geçirgen sınırları olsa da ayrı ayrı “kutular” olarak görülebilmektedirler. Ayrıca, ge-

nel anlamda disiplinlerin kendilerini birbirlerinden nasıl ayırabileceklerine dair geniş bir anlayış söz konusudur. Disiplini anlamaya yönelik değişen yaklaşımları takiben, her bir disiplinin kendine özgü karakterini oluşturmak için belirli yollar bulunmaktadır. İlki, bilimsel-epistemolojik bir yaklaşımdan kaynaklanır ve bir disipline özgü kavramlar, yöntemler ve bilme yolları arasında ayırım yapar. İkincisi, disiplinlerin sosyal olarak yerleşik hale geldiği ve daha geniş bir dış topluma göre pratik olarak gerçekleştirildiği yolları ayırt eder. Üçüncüsü, bilginin kurumsal olarak nasıl organize edildiğine ve yapılandırıldığına odaklanan daha organizasyonel bir görüşe sahiptir (Chettiparamb, 2007, s.3-4). Gozzer (1982, s.286) ise disiplinin her bir bilişsel alanın çeşitli yönleri hakkında kapsamlı bilgi edinme ihtiyacı tarafından belirlenen bir bölümlendirme gibi görüldüğünü ifade ederek böylece, her sektöre uygun düşünme ve çalışma kriterlerinin belirlendiğini, gözlemlenebilirlik, yöntem ve uygulama özelliklerine göre tanımlanan çeşitli araştırma alanlarının belirli bir kristalleşmesinin söz konusu olduğunu ifade etmektedir.

Her ne kadar akademik disiplinler bir dereceye kadar geçirgen olsa da, üzerinde anlaşmaya varılabilecek belirli özellikler vardır. Aşağıdaki özellikler genellikle bir akademik disipline atfedilen özellikler arasında yer almaktadır (Davies ve Devlin, 2010, s.6-7):

- Bilginler topluluğunun varlığı,
- Bir araştırma geleneğinin veya tarihinin varlığı,
- Verilerin nasıl toplandığını ve yorumlandığını tanımlayan bir sorgulama biçiminin varlığı,
- Neyin yeni bilgi oluşturduğuna ilişkin gereksinimlerin tanımının varlığı
- İletişim ağının varlığı.

Disiplin kavramı kapsamında dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus ise disiplin kavramının sosyokültürel ve tarihsel boyutudur. Karmaşık olgular olarak disiplinler; problemler, yöntemler ve araştırma uygulamaları veya bunlardan herhangi biri tarafından birleştirilen bilgi yapıları olarak tanımlanabilirler. Bununla birlikte ayrıca ilgili problemler veya fikirlerle ilgilenen bireylerin sosyal ağları olarak da tanımlanabilirler. Bu bağlamda ilk tanım disiplinlerin altyapısını, ikincisi ise sosyal, kültürel ve tarihsel boyutlarını vurgulamaktadır (Lattuca, 2001, s.23). Elbette her şey gibi akademik disiplinler de kültürel ve tarihsel olarak konumlanmıştır. Ek olarak, disiplinler bir öznitelik tarafından değil birçok öznitelik tarafından tanımlanır ve bu farklı özniteliklere yapılan görece vurgu, disiplinden disipline ve hatta disiplinler içinde bile farklılık gösterebilmektedir (Davies ve Devlin, 2010, s.8-9). Disiplinler hakkında konuşmak için geliştirilen dil, insanlar ve araçlar arasındaki simbiyotik ilişkiyi ortaya çıkarır: Disiplin sözcüğü, hem di-

siplinin sosyokültürel metinlerine ve yöntemlerine hem de uygulama topluluğunu oluşturan bireyler kümesine atıfta bulunmaktadır (Lattuca, 2002, s.716). Ayrıca disipline ilişkin nitelendirmeler de zamansal bakımdan değişimler ve dönüşümler sergileyebilmektedir. Bu nitelendirmeler zamana bağlıdır, örneğin bugünün disiplini dünün alt disiplini olabilir; 21. yüzyılda, çağdaş eğitim araştırmalarının bazı ayırt edici bileşenlerinin yerini başkalarının alacağı ifade edilebilir (Nissani, 1995, s.122). Bu doğrultuda disiplin kavramı çerçevesi keskin çizgilerle sınırlandırılmış salt bilgi ve beceriler bütünü olmaktan öteye tarihsel sosyal ve kültürel perspektife dayalı, çok katmanlı, geçirgen ve muğlak bir yapı olarak tanımlanabilir. Ayrıca disiplinlerin bütünlük ya da özerk olması, istikrarlı ya da değişken olması gibi temel unsurlar da kavramı analiz etmede net ve standart bir çerçevenin oluşturulamamasına neden olmaktadır. Bu durum disiplin kavramına çoklu bakış açısının getirilmesini zorunlu kıldığı kadar bir sonraki bölümde okuyucuya sunulacak olan disiplinlerarasılık kavramını da zorlu ve geniş bir yelpazede ele almayı gerektirmektedir.

1.3. Disiplinlerarasılığın Tarihsel Gelişimi

Günümüzde disiplinlerarasılık kavramını inşa eden görüşleri, disiplinlerarasılığın değişen tanımlarını ve doğasını ortaya koymadan önce disiplinlerarasılık kavramının tarihsel gelişim sürecinin ortaya konulması gerekmektedir. Disiplinlerarasılık kavramı ile ilgi değerlendirmelere geçmeden önce tarihsel bir perspektifle disiplinlerarasılık kavramının ele alınması söz konusu kavramın gelişim sürecini görebilmek adına önem taşımaktadır. Ancak disiplinlerarasılığın kökeni ve tarihsel süreçleriyle ilgili çeşitli belirsizliklerin olduğu görülmektedir. Disiplinlerarasılık kavramını anlamaya yönelik herhangi bir girişim, kökeni hakkında önemli görüş farklılıkları nedeniyle karmaşık hale gelmektedir. Söz gelimi bazıları için disiplinlerarasılık oldukça eskidir, kökleri Platon, Aristoteles, Rabelais, Kant, Hegel ve “disiplinlerarası düşünürler” olarak tanımlanan diğer tarihsel figürlerin fikirlerinde yatmaktadır. Diğer taraftan bazıları için ise disiplinlerarasılık tamamen yirminci yüzyıla ait bir olgudur, kökleri modern eğitim reformlarına, uygulamalı araştırmalara ve disiplinlerarası hareketlere dayanmaktadır (Klein, 1990, s.19). Aram (2004, s.380)’a göre söz konusu disiplinlerarasılık kavramı Orta Çağın başlarından beri, öğretme ve öğrenme için bilgiyi düzenlemenin bir yolunu belirtmek için kullanılmıştır. Bununla birlikte modern disiplinlerarasılığa ilişkin ilk girişimlerin 1920-1930’lu yıllarda başladığını gösterir çeşitli araştırmalarda mevcuttur.

Miller (2010)’a göre sosyal bilimlerde disiplinler arası yaklaşımlar 1920’lerde başlamıştır ve en azından, birden fazla geleneksel disiplinden gelen kavrayışların

ve bakış açılarının sosyal fenomenlerin anlaşılması sürecindeki uygulamalarını içermektedir. Disiplinlerarasılığa yönelik erken girişimlerden biri de 1924'te Viyana çevresinin kurulması ve bilimsel topluluk içinde bilimsel ilkeleri, bulguları ve terimleri entegre etmeye yönelik daha büyük bir hareketi teşvik etmesidir. Bilgi entegrasyonuna yönelik bu girişimler çoklu, eşzamanlı ve çeşitli olduğu için, birçok teorisyen, mevcut disiplinlerarasılık anlayışlarına etkili katkıda bulunanlar olarak tanımlanmıştır (Franks, vd., 2007, s.169). Disiplinlerarası çalışmayı tanımlama girişimleri her ne kadar 1930'lu yıllarda başlasa da 1970'ler ve 1980'li yıllarda zirveye ulaşmıştır. Bu elli yıllık dönem boyunca, bilim felsefesi ve sosyolojisinde uzmanlaşan veya bunlardan etkilenen teorisyenler, çoğu doğa ve fizik bilimlerindeki bilimsel sorgulamadan sonra modellenen çok sayıda disiplinlerarasılık tanımını ortaya koymuşlardır (Lattuca, 2001, s.10). Resmi disiplinlerarasılık kavramı literatüre 1970'lerin başında girmiştir. Sorumlu bilim adamlarının hepsi, disiplinler parçalanma nedeniyle bilimsel girişimin daha az etkili hale geldiği ve bilginin birleştirilmesi için bir karşı hareketin uygun yanıt olduğu görüşünü paylaşmıştır (Miller, 2010). Eylül 1970'te, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Fransa'nın Nice kentinde disiplinlerarasılık üzerine bir seminere ev sahipliği yapmıştır. "Disiplinlerarasılık: Üniversitelerde Öğretim ve Araştırma Sorunları" başlıklı nihai rapor (Apostel vd., 1972), disiplinlerarasılık kavramı üzerine dünya çapında üniversite programlarının ve incelenen kurumların deneyimlerini ve sorunlarını tartışmaya açmıştır (Franks, vd., 2007, s.169).

1970'lerden bu yana, disiplinlerarası çalışmalar hem tür hem de sayı olarak genişlemiştir (Klein ve Newell, 1998). Bu genişlemeyle birlikte disiplinlerarasılığın tanımlarının da kronolojik olarak gelişim gösterdiği ifade edilebilir. Bu kapsamda Tablo 1'de disiplinlerarasılık kavramına ilişkin çeşitli tanımların kronolojisi sunulmuştur:

Tablo 1. Disiplinlerarasılık tanımlarının kronolojisi

Yazar	Tanım
Berger, (1972, s.25–26) (OECD tanımı)	Disiplinlerarası—iki veya daha fazla farklı disiplin arasındaki etkileşimi tanımlayan bir sıfat. Bu etkileşim, fikirlerin basit bir şekilde iletilmesinden oldukça geniş bir alanda kavramların, metodolojinin, prosedürlerin, epistemolojinin, terminolojinin, verilerin ve araştırma ve eğitim organizasyonunun karşılıklı entegrasyonuna kadar değişebilir. Disiplinler arası bir grup, farklı bilgi alanlarında (disiplinlerde) farklı kavramlar, yöntemler, veriler ve terimlerle eğitilmiş kişilerden oluşur ve farklı disiplinlerden katılımcılar arasında sürekli karşılıklı iletişim ile ortak bir sorun üzerinde ortak bir çaba içinde organize edilir.

Tablo 1. Disiplinlerarasılık tanımlarının kronolojisi (Devamı)

Yazar	Tanım
Hattery, (1986, s.13)	IDR'nin [Disiplinlerarası Araştırma/ Interdisciplinary Research] ayırt edici özelliği, genellikle farklı disiplin geçmişlerine sahip araştırmacılar arasında yer alan bütünlendirici bir araştırma süreci olarak tanımlanır.
Klein, (1990, s.196)	'Disiplinlerarasılık, tek bir yöntem veya yaklaşım kullanılarak tatmin edici bir şekilde ele alınamayan sorunları çözmenin ve soruları yanıtlamanın bir yoludur.'
Klein ve Newell, (1998, s.3)	'Disiplinlerarası çalışmalar, bir soruyu yanıtlama, bir sorunu çözme veya tek bir disiplin veya meslek tarafından yeterince ele alınmayacak kadar geniş veya karmaşık bir konuyu ele alma süreci olarak tanımlanabilir.'
Brewer, (1999, s.328)	"Disiplinlerarasılık genellikle, özellikle gerçek bir soruna ışık tutmanın bir yolu olarak, pek çok farklı uzmanlıktan gelen bilgilerin uygun bir kombinasyonunu ifade eder."
Karlqvist, (1999, s.379)	Disiplinlerarasılık, kelimenin tam anlamıyla 'disiplinlerin arasında' anlamına gelir, yani yerleşik disiplinlerin teorileri ve yöntemleri tarafından tanımlanan bilgi kütleleri arasındadır... Bu nedenle disiplinlerarası araştırma, disiplinlerin kendilerinin anlaşılmasının yanı sıra disiplin bilgisinin nasıl bağlanacağını anlaşılmasını gerektirir. Aslında, bir tür meta-bilginin peşinde olma durumudur.
Bruhn, (2000, s.58)	'Disiplinlerarası araştırma, ortak ilgi alanına giren bir sorunu incelemeyi kabul eden ve bu sorunun sistematik bir araştırmasının sonuçlarını tasarlayan, uygulayan ve fikir birliğine varan, farklı disiplinlerden iki veya daha fazla kişi olarak tanımlanır.'

Kaynak: Franks, D., Dale, P., Hindmarsh, R., Fellows, C., Buckridge, M., & Cybinski, P. (2007). Interdisciplinary foundations: reflecting on interdisciplinarity and three decades of teaching and research at Griffith University, Australia. *Studies in Higher Education*, 32(2), 167-185.

DeZure (1999)'ye göre disiplinlerarasılık elbette yeni bir kavram değildir. Sosyoloji ve coğrafya gibi disiplinler uzun süredir kendilerini disiplinler arası disiplinler olarak görmektedirler ve tüm disiplinler kendi disiplin perspektiflerini açıklığa kavuşturmak için diğer alanların özelliklerini ithal etmektedirler. Yeni olan şey ise birden fazla disiplinin bakış açılarını, kendine has disiplinler parçalarının toplamından daha büyük bir yapıda bütünlendiren ve sentezleyen bilgiyi takip etmek ve bu girişimlerin bağlantılı öğrenmeyi birincil hedef olarak disiplinin ötesinde teşvik etmeye çalışmasındaki kasıtlılıktır.